

رابطه اشتیاق تحصیلی با عملکرد تحصیلی نوجوانان و جوانان شهر قائمیه

زینب هوشمندیان

کارشناسی الهیات و معارف اسلامی گرایش قرآن و حدیث، دانشگاه ملی اراک، اراک، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر رابطه اشتیاق تحصیلی با عملکرد تحصیلی نوجوانان و جوانان شهر قائمیه بود. روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان جوان و نوجوان شهر قائمیه بود. تعداد ۱۰۰ دانش آموز به روش نمونه گیری تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای سنجش عملکرد تحصیلی از پرسشنامه عملکرد تحصیلی فام و تیلمور (۱۹۹۰) و برای سنجش اشتیاق تحصیلی از پرسشنامه اشتیاق تحصیلی توسط گونیوس و کوزو (۲۰۱۵) استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده ها با روش های همبستگی و رگرسیون چندگانه انجام شد. نتایج نشان داد اشتیاق تحصیلی با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارد.

واژه های کلیدی: اشتیاق تحصیلی، عملکرد تحصیلی، نوجوانان و جوانان

مقدمه

اصطلاح اشتیاق تحصیلی به وسیله آستین^۱ در سال ۱۹۸۴ مطرح شد و از نظر لغوی به معنای درگیر شدن در کاری است و معمولاً در مقابل بی میلی یا بی رغبتی در کاری تعریف می شود و به عنوان یک احساس تعلق و گرایش فرد به مشارکت در فعالیت های کلاس و از نتایج مهم مدرسه در کنار موفقیت های آموزشی است (سماوری و نجار پوریان، ۱۳۹۸). اشتیاق تحصیلی شامل سه بعد اشتیاق رفتاری، شناختی و هیجانی است (آلراشیدی، فن و نقو، ۲۰۱۶). اشتیاقی رفتاری، شرکت فعال و درگیرانه دانش آموزان در گروه های اجتماعی، روابط کلاسی، مطالعه در مدرسه و خانه، فعالیت های فوق برنامه ای مربوط به مدرسه، داشتن رفتارهای مثبت و نداشتن رفتارهای مخرب را شامل می شود (آرچامبالت و همکاران، ۲۰۰۹). به طور کلی، اشتیاق رفتاری شامل سه جزء است: جزء اول شامل رفتار مثبت است، مانند پیروی از هنجارهای کلاسی، پیروی از قوانین و عدم حضور در رفتارهای ناخوشایند. جزء دوم مربوط به مشارکت در وظایف مرتبط با تحصیل و یادگیری است، مانند مشارکت در بحث، تمرکز، پافشاری و تلاش است. جزء سوم، مشارکت در فعالیت های فوق برنامه محل تحصیل است (آلراشیدی، فن و نقو، ۲۰۱۶). اشتیاق شناختی به سرمایه گذاری شخصی دانش آموزان در فعالیت های یادگیری اشاره دارد، که شامل خودتنظیمی، التزام به یادگیری تبحری و استفاده از راهبردهای یادگیری مانند استفاده از بسط معنایی میشود (صدقت، عابدین، حجازی و حسن آبادی، ۲۰۱۱). اشتیاق هیجانی بر عشق، علاقه، لذت، سرزنده بودن و رغبت نسبت به کلاس درس و به طور کلی با تعلق و دلبستگی به استاد، معلم، همسالان یادگیری و مدرسه ارتباط می یابد (چو و چو، ۲۰۱۴)؛ به نقل از جوادی علمی، اسدزاده، دلاور و درتاج، (۱۳۹۷).

دانش آموزان، بزرگترین سرمایه انسانی هر جامعه به شمار می آیند چرا که میتوانند با درهم آمیختن شور و اشتیاق کودکی و نوجوانی و علم و مهارت آموخته شده، چرخ های پیشرفت و توسعه را به حرکت در آورند. در همه کشورها، سالانه سهم زیادی از درآمد ملی صرف آموزش و پرورش میشود، اما بخش زیادی از هزینه ها هدر می رود. یکی از مواردی که همواره مورد توجه برنامه ریزان، مدیران، معلمان و اولیای دانش آموزان بوده است، عملکرد تحصیلی یادگیرندگان است (راهپیمای، ۱۳۹۳). منظور از عملکرد تحصیلی اشاره به دلالت درونی تحصیل برای دانش آموز است. برای بعضی از دانش آموزان تحصیل ممکن است به عنوان راهی برای رسیدن به یک حرفه و برای دیگری به عنوان یک منبع فشار محسوب شود (هندرسون، کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶).

عملکرد تحصیلی به معنای توانایی دانش آموزان در پاسخ دهی به مسائل مربوط به موضوع یا موضوعات خاص پیش بینی شده برای یک دوره آموزشی است (سپهوندی، ۱۳۸۵). عملکرد تحصیلی شامل ثبت کلیه فعالیت های شناختی فرد تحصیل کننده است که با یک سیستم درجه بندی مورد توافق با توجه به سطوح مختلف فعالیت های هیجانی و آموزشی و جدول زمانی سنجیده می شود و به عنوان فرایند پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته می شود (خوش کنش، ۱۳۸۶).

^۱ Astin

^۲ Alrashidi, Phan, Ngu

^۳ Archambault & etal

^۴ Cho & Cho

روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان جوان و نوجوان شهر قائمیه بود. تعداد ۱۰۰ دانش آموز به روش نمونه گیری تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات

پرسشنامه عملکرد تحصیلی

این پرسشنامه توسط فام و تیلور (۱۹۹۰) ساخته شده است و شامل ۴۸ گویه می‌باشد. در روش نمره گذاری، هر گویه دارای ۵ پاسخ می‌باشد که در مقوله‌های هیچ، نمره ۱، کم نمره ۲، تا حدی نمره ۳، زیاد نمره ۴ و خیلی زیاد نمره ۵ تعلق می‌گیرد و در ۱۱ سوال (۶،۷،۸،۹،۱۳،۱۴،۱۵،۱۶،۱۷،۱۸،۲۰) که به صورت منفی می‌باشد روش نمره گذاری معکوس می‌باشد (کشاورز، جعفری و سلحشور، ۲۰۱۵). مرادیان، عالی پور و شهینی بیلاق (۱۳۹۲) میزان پایایی پرسشنامه را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به دست آورده است. این پرسشنامه جهت سنجش عملکرد تحصیلی مبتنی بر پژوهش های فام و تیلور (۱۹۹۱) توسط در تاج (۱۳۸۳) برای جامعه ی ایرانی ساخته و اعتباریابی شده است. آزمون عملکرد تحصیلی قادر است با ۴۸ ماده ۵ حوزه مربوط به عملکرد تحصیلی کیفی به شرح ذیل را اندازه گیری نماید: خودکارآمدی، تاثیرات عاطفی، برنامه ریزی، فقدان کنترل پیامد، انگیزش بر اساس یک مقیاس ۵ امتیازی به ماده ها جواب می دهد. نمره گذاری پرسشنامه بصورت طیف لیکرت ۵ نقطه ای (خیلی زیاد = ۵، زیاد = ۴، تا حدی = ۳، کم = ۲ و هیچ = ۱) می باشد که این شیوه نمره گذاری در مورد سوالات شماره ۸، ۲۳، ۲۶ و ۳۳ معکوس می باشد. نمره کمتر از ۱۲۰ بیانگر عملکرد تحصیلی ضعیف و نمره بالاتر از ۱۷۵ بیانگر عملکرد تحصیلی فریاد نمره بین ۱۷۴-۱۲۱ بیانگر عملکرد تحصیلی متوسط می باشد. در تاج (۱۳۸۳) میزان پایایی این آزمون را از روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) برابر ۰/۷۴ به دست آورده است. روایی این آزمون از طریق دو روش روایی محتوا و روایی سازه ارزیابی شد. میزان پایایی هر کدام از حیطة ها به ترتیب عبارت اند از: عام اول (خودکارآمدی برابر ۰/۹۲)، عامل دوم (تاثیرات هیجانی برابر ۰/۹۳)، عامل سوم (برنامه ریزی برابر ۰/۷۳)، عامل چهارم (فقدان کنترل پیامد برابر ۰/۶۴) و عامل پنجم (انگیزش برابر ۰/۷۲). میزان پایایی هر یک از خرده مقیاس ها در پژوهش (تولیتی، ۱۳۹۰) نیز برابر بود با خودکارآمدی ۰/۸۹، تاثیرات هیجانی ۰/۷۲، برنامه ریزی ۰/۹۱، فقدان کنترل پیامد ۰/۷۶، انگیزش ۰/۸۱.

پرسشنامه استاندارد اشتیاق تحصیلی گونیوس و کوزو ۲۰۱۵

Student Engagement Scale (SES)

پرسشنامه اشتیاق تحصیلی توسط گونیوس و کوزو (۲۰۱۵) به منظور سنجش اشتیاق تحصیلی طراحی و تدوین شده است. در ایران نیز توسط برقی ایرانی و همکاران (۱۳۹۸) به منظور سنجش اشتیاق تحصیلی اعتباریابی شده است. این پرسشنامه دارای ۴۸ سوال و ۶ مولفه ارزش گذاری (اشتیاق روانشناختی)، احساس تعلق (اشتیاق اجتماعی روانشناختی)، اشتیاق شناختی،

روابط با همسالان (اشتیاق عاطفی)، روابط با اعضای هیئت علمی (اشتیاق عاطفی) و اشتیاق رفتاری می باشد و بر اساس طیف لیکرت با سوالاتی مانند (دانشگاه در زندگی من اهمیت زیادی دارد.) به سنجش اشتیاق تحصیلی می پردازد.

مولفه های پرسشنامه و پرسشنامه

توزیع سوالات پرسشنامه

شماره سوالها	تعداد سوالها	ابعاد پرسشنامه
۱ تا ۴	۴	ارزش گذاری (اشتیاق روانشناختی)
۵ تا ۱۲	۸	احساس تعلق (اشتیاق اجتماعی روانشناختی)
۱۳ تا ۲۶	۱۴	اشتیاق شناختی
۲۷ تا ۳۱	۵	روابط با همسالان (اشتیاق عاطفی)
۳۲ تا ۴۲	۱۱	روابط با اعضای هیئت علمی (اشتیاق عاطفی)
۴۳ تا ۴۸	۶	اشتیاق رفتاری

نمره گذاری پرسشنامه:

کاملاً موافقم	موافقم	ممنوع	مخالفم	کاملاً مخالفم
۵	۴	۳	۲	۱

برای محاسبه امتیاز هر زیرمقیاس، نمره تک تک گویه های مربوط به آن زیرمقیاس را با هم جمع کنید. برای محاسبه امتیاز کلی پرسشنامه، نمره همه گویه های پرسشنامه را با هم جمع کنید. دامنه امتیاز این پرسشنامه بین ۴۸ تا ۲۴۰ خواهد بود. هر چه امتیاز حاصل شده از این پرسشنامه بیشتر باشد، نشان دهنده میزان بیشتر اشتیاق تحصیلی خواهد بود و بالعکس.

روایی و پایایی پرسشنامه

اعتبار یا روایی با این مسئله سر و کار دارد که یک ابزار اندازه گیری تا چه حد چیزی را اندازه می گیرد که ما فکر می کنیم (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰). در پژوهش برقی ایرانی و همکاران (۱۳۹۸) روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است.

پایایی ابزارهای جمع آوری داده ها

قابلیت اعتماد یا پایایی یک ابزار عبارت است از درجه ثبات آن در اندازه گیری هر آنچه اندازه می گیرد یعنی اینکه ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می دهد (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰). ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش برقی ایرانی و همکاران (۱۳۹۸) برای این پرسشنامه بالای ۰/۷ برآورد شد.

ضریب پایایی پرسشنامه

پرسشنامه	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)
اشتیاق تحصیلی	۰/۹۶

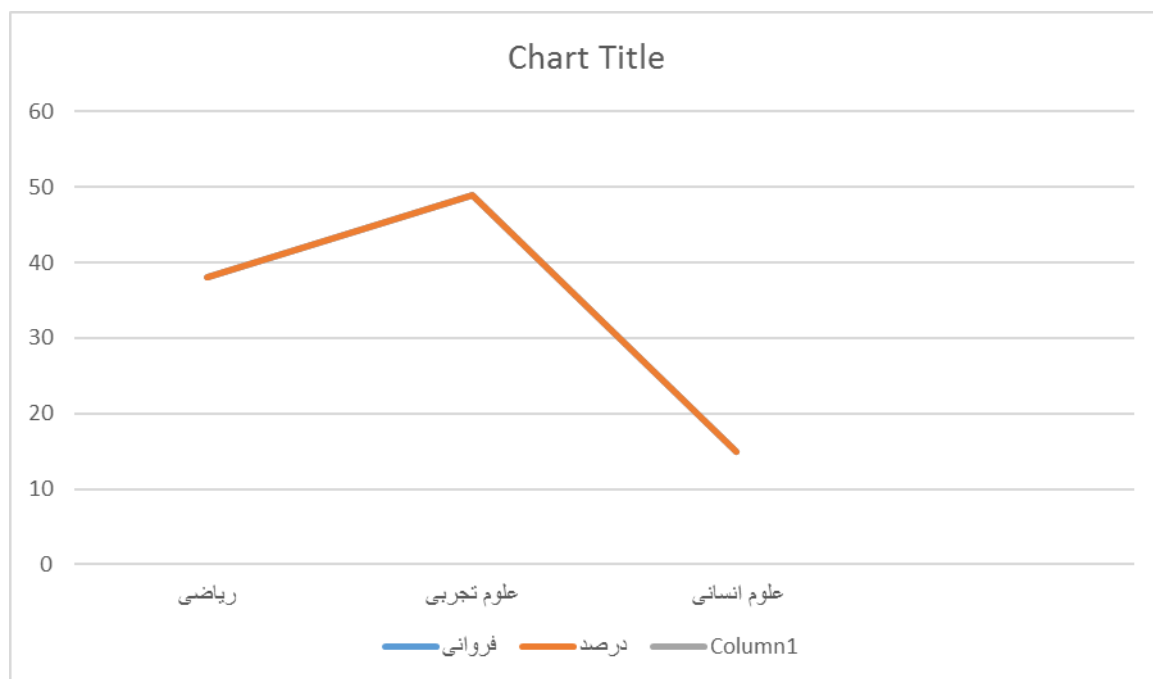
روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی 24 و با استفاده از روش‌های همبستگی و رگرسیون چندگانه انجام شد. یافته‌ها

جدول ۱- فراوانی و درصد افراد گروه نمونه بر حسب رشته تحصیلی

رشته تحصیلی	فراوانی	درصد
ریاضی	۳۸	۳۸
علوم تجربی	۴۹	۴۹
علوم انسانی	۱۵	۱۵
کل	۱۰۰	۱۰۰

جدول ۱- نشان می‌دهد که رشته تحصیلی ۳۸ درصد افراد ریاضی، ۴۹ درصد علوم تجربی و ۱۵ درصد علوم انسانی است.

نمودار ۱- فراوانی و درصد افراد گروه نمونه بر حسب رشته تحصیلی

جدول ۲- نتایج میانگین، انحراف معیار، کمینه و پیشینه متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف معیار	کمینه	پیشینه
اشتیاق تحصیلی	۹۱/۹۲	۱۲/۷۳	۹	۱۰۶
عملکرد تحصیلی	۱۶/۰۹	۲/۱۱	۱۲/۲۴	۱۹/۳۷

نتایج شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش در دانش آموزان قابل مشاهده است (جدول-۲). نتایج ضرایب همبستگی برای تعیین رابطه اشتیاق تحصیلی با عملکرد تحصیلی در دانش آموزان در جدول ۳- گزارش شده است.

جدول ۳- نتایج ضرایب همبستگی برای تعیین رابطه هوش هیجانی، اضطراب با عملکرد تحصیلی دانش آموزان

متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک	مقدار همبستگی	مقدار معناداری
اشتیاق تحصیلی	عملکرد تحصیلی	۰/۱۸	۰/۰۰۱

نتایج ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش در دانش آموزان قابل مشاهده است (جدول-۳). بر اساس آن اشتیاق تحصیلی با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان داد بین اشتیاق تحصیلی و عملکرد تحصیلی نوجوانان و جوانان رابطه وجود دارد. این نتایج با یافته پژوهش های دومنچ بیدورت و همکاران (۲۰۱۷)، لی و همکاران (۲۰۱۶) و الهارتی و الدافری (۲۰۱۴) همسو بود. در تبیین این یافته می توان گفت: یافته های پژوهشی مختلف نشان داده اند دانش آموزانی که از لحاظ شناختی و عاطفی در یادگیری اشتیاق بیشتری دارند نسبت به دانش آموزانی که از اشتیاق عاطفی و شناختی کمتری برخوردارند، رغبت بیشتری برای صرف وقت و تلاش کافی در تکالیف و مطالعات از خود نشان داده و خودکارآمدی بیشتری در حل مشکلات تحصیلی خود دارند (غلامی و حسین چاری، ۱۳۹۳). عوامل محیطی و شخصی متعددی بر اشتیاق تحصیلی مؤثر است. از میان عوامل محیطی میتوان به خانواده، همسالان، معلم و جو تحصیلی اشاره کرد. با اینحال یکی از مسائل مهم این است که در فرایند مشاوره ممکن است عوامل محیطی خارج از کنترل فرد باشد و امکان مشاوره و مداخله زیادی در آنها وجود نداشته باشد؛ زیرا سیستمهای بزرگتر و پیچیده دیگری بر آن اثرگذار است. براساس مطالعات و پیشینه پژوهش، مهمترین عوامل فردی مثبت مؤثر بر اشتیاق تحصیلی دانش آموزان با توجه به رویکرد پژوهش شناسایی شدند که عبارت اند از: خودکارآمدی تحصیلی. اشتیاق تحصیلی همچنین به طور مستقیم از خودکارآمدی تحصیلی تأثیر میپذیرد (اسلامی، درتاج، سعدی پور و دالور، ۱۳۹۷). (مشکات و حسینی، ۲۰۱۵). : مطالعه عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی طی سه دهه ی اخیر بیش از پیش مورد توجهی متخصصان تعلیم و تربیت قرار گرفته است. حساسیت تعلیم و تربیت از یک سو و پیچیدگی جهان امروز از سوی دیگر مدیران و معلمان آگاه تری را طلب می کند تا زمینه ی رشد جمعی را فراهم نمایند. امروزه تمرکز آموزش به جای ارایه ی برنامه های آموزشی یا مدیریت رفتار کلاسی، به پرورش دانش آموزان با انگیزه و راهبردی تغییر کرده است (پاریس و وینگوگرا، ۲۰۱۲). عملکرد تحصیلی از این جهت اهمیت دارد که پیشرفت آموزشی در یادگیری اثر داشته و یادگیری آموزشی پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار

می‌دهد و معلم برای افزایش سطح انگیزش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری موضوع‌های مختلف درسی، باید سعی کند تا شرایط یادگیری را بهبود بخشد و کیفیت روش آموزش را افزایش دهد تا از این طریق دانش‌آموزان به موفقیت دست یابند و نسبت به توانایی خود در یادگیری اعتماد به نفس کسب کنند (سیف، ۱۳۸۸).

منابع

۱. درتاج، فریبرز (۱۳۸۳). بررسی تاثیر شبیه سازی ذهنی، رأیندی و برآیندی در بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان، ساخت و هنجاریابی آزمون عملکرد تحصیلی. پایان نامه دکترا، دانشگاه علامه طباطبایی.
۲. تولیتی، زهرالسادات (۱۳۹۰). تبیین نقش عزت نفس و پیشینه تحصیلی در عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. پژوهش در نظام های آموزشی، ۱۲۸-۱۰۹.
۳. اسلامی، محمدعلی؛ درتاج، فریبرز؛ سعدیپور، احمد و دالور، عبدالله (۱۳۹۷). مدل یابی علی اشتیاق تحصیلی بر مبنای عملکرد تحصیلی حمایت‌شده، عزت‌نفس و خودکارآمدی درسی در دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه امیرکبیر تهران. دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۶(۱۰)، ۷۵-۵۷.
۴. برقی ایرانی، زیبا؛ بگیان کوله مرزی، محمد جواد؛ مرادی، آسیه و نجاتی، نعمت‌الله (۱۳۹۸). ساختار عاملی تاییدی و ویژگی های روانسنجی پرسشنامه چند بعدی اشتیاق دانشجویان، فصلنامه مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۸(۲۱): ۱۴۲-۱۱۳.
۵. جواد علمی، لیلا؛ اسدزاده، حسن؛ دلاور، علی و درتاج، فریبرز (۱۳۹۷). مدل یابی روابط ساختاری اشتیاق تحصیلی دانشجویان بر اساس تدریس تحول آفرین، خودکارآمدی تحصیلی با میانجی گری نقش سرزندگی تحصیلی. دو فصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۸(۱۴)، ۱-۱۹.
۶. سرمد، زهره، حجازی، الهه و عباس بازرگان (۱۳۹۰). روش تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگاه.
۷. غلامی، فاطمه؛ کجباف، محمدباقر؛ نشاط دوست، حمیدطاهر (۱۳۸۶). اثر بخشی آموزش گروهی خودکارآمدی بر کاهش هراس اجتماعی. *مجله روانشناسی*، ۱۱، ۲۳۲-۲۱۶.

8. Al-Harthy, I. S., & Aldhafri, S. S. (2014). The relationship among task-value, self-efficacy and academic achievement in Omani students at Sultan Qaboos University. *International Review of Social Sciences and Humanities*, 7(2), 15-22.
9. Alrashidi, O., Phan, H., Ngu, B. (2016). "Academic Engagement: An Overview of Its Definitions, Dimensions and Major Conceptualisations". *International Education Studies*, 9(12), 41-52.
10. Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J.S., Pagani, L.S. (2009). "Student engagement and its relationship with early high school dropout". *Journal of Adolescence*, 32(3), 651-670.

11. Doménech-Betoret, F., Abellán-Roselló, L., & Gómez-Artiga, A. (2017). Self-efficacy, satisfaction, and academic achievement: the mediator role of Students' expectancy-value beliefs. *Frontiers in psychology*, 8, 1193.
12. Lee, Y., Patterson, P. P., & Vega, L. A. (2011). Perils to self-efficacy perceptions and teacher-preparation quality among special education intern teachers. *Journal of Teacher Education Quarterly*, 38, 61-76.
13. Samavi, S.A., Najarpouriyan, S.(2019).The Causal Relationship Between Internal Motivation, Academic Engagement and Academic Self-Regulation with Academic Performance mediated by Self-Directed Learning in High School Students in Bandar Abbas. *Biquarterly Journal of Cognitive Strategies in Learning*, 7(12), 47-68. DOI: 10.22084/j.psychogy.2018.15114.1682.
14. Sedaghat, M., Abedin, A., Hejazi, E., Hassanabadi, H. (2011). "Motivation, cognitive engagement, and academic achievement". *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2406-2410.
15. Henderson-King, D., & Mitchell, A. M. (2011). Do materialism, intrinsic aspirations, and meaning in life predict students' meanings of education?. *Social Psychology of Education*, 14(1), 119-134. Henderson-King, D., & Smith, M. N. (2006). Meanings of education for university students: Academic motivation and personal values as predictors. *Social Psychology of Education*, 9(2), 195-221.